

יום תרועה יהיה לכם" (כט, א)

בספר "אבני זכרון" מביא בשם הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, שלא נאמר בפסוק יום "תקיעה" או "שופר", אלא "יום תרועה" – לפי שתיבת תרועה היא מלשון ריעות והתחברות. כי כאשר יש ביניהם של בני ישראל אהבה, ריעות ואחדות, אזי מתקיים בהם "יהיה לכם" – להנאתכם ולטובתכם, שהרי האחדות היא המקור והשורש לכל טובה וברכה.

א נקודל'ה

"ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה" ישנו קו

המאחד בין שלושת היסודות הללו, שמתוויים את הדרך לשינוי יסודי בחיי האדם: התפילה עניינה בחיזוק ושיפור מערכת היחסים שלנו עם הקב"ה; הצדקה עניינה בתיקון היחסים שלנו עם הזולת; והתשובה עניינה בעבודה הפנימית של האדם ביחסיו עם עצמו, כשהוא חוזר לשורשו ולגרסתו הטהורה. בשלושת המישורים הללו פועל האדם לחדש את מערכות היחסים היסודיות של חייו, ובכך מלמד אותנו יום הדין שאין גורל נחרץ שאינו ניתן לשינוי. כאשר אנו משנים את אופי יחסינו עם ה', עם סביבתנו ועם עצמנו, נפתחת לפנינו הדרך להפוך את חיינו לטובים יותר ולצקת בהם משמעות ותכלית עמוקה.

ראיתי

"שנהיה לראש ולא לזנב"

בשולחן ערוך (סימן תקפג, ב) מובא המנהג לאכול בראש השנה ראש של כבש ולומר "שנהיה לראש ולא לזנב". ולכאורה קשה: אם אנו לראש, מובן מאליה שאיננו לזנב, ולמה צריך להוסיף "ולא לזנב"? מקור הלשון הוא בפסוק "ונתנך ה' לראש ולא לזנב" (דברים כח, יג), והרמב"ן מסביר זאת בשתי דרכים. הסבר ראשון: אדם יכול להיות ראש במקום אחד, אבל לשרת כזנב במקום אחר (כמו "ראש לשועלים וזנב לאריות"). לכן אנו מברכים שלא נהיה זנב לשום גורם. הסבר שני: מעמד של ראש יכול להיות זמני בלבד, כזה שמתחלף לפי הזמן. לכן אנו מתפללים שנהיה בראש תמיד ובדרך קבע, כמו שכתוב בהמשך הפסוק: "והיית רק למעלה ולא תהיה למטה".

בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש" (ויקרא כג, כד)

תמה בספר "משך חכמה", מפני מה קבע הקב"ה את יום הדין דווקא בחודש תשרי, לאחר ימות הקיץ שבהם היו עמוסים בעבודת השדה, ולא בחודש ניסן – לאחר חורף ארוך שבו ישבו ישראל בבתייהם ועסקו בתורה? ומבאר על פי הגמרא (בבא בתרא יא, א) במעשה בבנימין הצדיק שהחיה אלמנה ושבעת בניה בשנות בצורת, וכשנטה למות לימדו עליו מלאכי השרת זכות שהחיה נפשות, והוסיפו לו עוד עשרים ושתים שנה על שנותיו. מכאן שכדי לזכות בחיים ביום הדין צריכים זכות מיוחדת של צדקה וחסד לפני משורת הדין. לפיכך נקבע יום הדין בתשרי, לאחר ימות הקיץ שבהם נתנו ישראל מתנות עניים – לקט, שכחה ופאה. במצוות אלו האדם מניח מיגיע כפיו בשדה לכל עני הבא ליטול, אפילו לשונא, ומחיה נפשות בלא תנאי; ובמידה זו נוהג עמו הקב"ה ביום הדין מידה כנגד מידה, ומעניק לו חיים לפני משורת הדין.

משך חכמה, ילקוט מאיש לעהו

"המלך יושב על כס רם ונשא"

בספר "כעץ שתול" מובא מעשה בחסיד רבי מרדכי פעלץ ז"ל, שהיה משמש כבעל שחרית בראש השנה אצל הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע. שנה אחת, בדרכו לבית המדרש השכם בבוקר, שמע בכי תמרורים בוקע מאחד הבתים. נכנס פנימה וראה חולה במצב של פיקוח נפש הסובל מקור עז, ומיד הזדרז, הביא עצים והסיק את התנור כדי להציל את חייו. כשהתפנה ומיהר לבית המדרש, שמע שבעל הפסוקים כבר הגיע ל"והנורא בנוראותיך", וכדי שלא לעכב את הציבור, ניגש מיד והחל להשמיע את תנועת "אה-אה-המלך..." עוד ממקום עומדו בפתח. הביט לעברו הרבי מבעלזא, ולאחר התפילה נענה ואמר לו בחיבה: "כאשר מחממים תחילה יהודי חולה, אפשר להתפלל לאחר מכן בחמימות ולהלהיב את הציבור כולו!".

**הגיליון לזכות ולבריאיות אדונינו מורינו
ורבנו ר' ישכר דוב בן מרים שליט"א**

טעם נוסף: מדוע נקטה התורה בלשון "זנב" ולא "עקב"? מפני שהזנב נראה כאילו יש לו תנועה וחיים משל עצמו, אבל באמת אין זו עצמאות אמיתית. וזה מה שאנו מבקשים בראש השנה – שנוכח לחיים עם עצמאות, משמעות ושליטה אמיתית, ולא לחיים שנראים חיים רק למראית עין.

"באין מליץ יושר"

'באין' - כשיהודי מכניע את עצמו ומחשיב את עצמו ל"אין" - לכולם, זה עצמו "מליץ יושר" - מליץ טוב עליו.

חתם סופר

"וקטנתי מעש לכן אזחיל"

בגלל שהחשבתי את עצמי עניו בכדי לעבוד את ה' - על זה לבד אני צריך לחזור בתשובה כי איך עלה בדעתי שאני בכלל "משהו" וזה הפירוש - עצם הדבר ש'קטנתי מעשי' שהקטנתי את עצמי כי חשבתי שאני גדול - על עצם זה "לכן אזחיל" לכן - בגלל זה אני צריך לחזור בתשובה.

אמרי חיים

"באין מליץ יושר מול מגיד פשע"

'באין מליץ יושר' - כשאי אפשר למצוא משהו שימליץ טוב על יהודי בגלל עניותו, העצה היא "מול מגיד פשע" - לקחת את המילה "פשע" ולהפוך אותו לממול לאותיות "שפע" - וכשיהיה לו שפע הוא יתנהג כמו שצריך.

דברי ישראל

וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון"

בתפילת ראש השנה אנו אומרים "וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון" ככבשים הנכנסים לדיר ומעשרים אותם אחד אחד, העשירי נותנים לו עם שוט על גבו בצבע אדום, והוא המיועד לשחיטה. אמר רבי ישראל מסלנט "כל באי עולם עוברים לפני ה' כבני מרון" עוברים כאותם כבשים. אילו היתה לנו שיחה משותפת עם כבשה זו שגבה צבוע באדום "מה קרה לך בגב?" היינו שואלים. "קיבלתי מכה עם שוט". "כואב לך?" "לא, הכאב עבר חלף, שכחתי ממנו" תאמר לתומה. אילו הכבשה הייתה מבינה שהצבע שעליו מדברים – הוא גורלה הרע, הייתה ניגשת לנהר להתרחץ והכל יבוא על מקומו בשלום, ואז, כשבעל הבית יחפש אותה לא יידע מי היא.. אבל, אינה מבינה, אין לה מידע על גורלה הנחתך ובעקבות כך היא מובלת לשחיטה.. יש בכוחו של אדם לעמול ולנקות את הסימן שנגזר עליו

בראש השנה, וזו עבודתנו בימים אלו של עשרת ימי תשובה – ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את הצבע האדום – את רוע הגזירה.

רבי ישראל מסלנט

"לא-ל עורך דין"

כל מהותו של 'עורך דין' הוא להוכיח את דבריו וטענותיו של זה ששכר אותו, ואין ברצונו לברר את האמת... ומעולם לא שמענו כי יאמר 'עורך הדין' כי נראה לו שצריך לחייב את מי ששכר אותו, אלא אדרבה יהפוך בק"נ טעמים לטהר את השרץ... ולפעמים גם מי ששכר את העו"ד יודע בבירור שאינו צודק בדין, ואע"פ כן הוא שוכר עו"ד לצידו... וכאותו מעשה שאחד נתבע למשפט ורץ בבהלה אל רבו, ברכו הרבי שהאמת תצא לאור... נחרד הלה ואמר, אוי רבי, רק זאת לא ארצה... לעומתו 'השופט' עליו לדרוש ולחקור ולברר את האמת, ואסור לו להיות מוטה לצד אחד. על כן אנו מבקשים 'לא-ל עורך דין', שהקב"ה לא יהא כ'שופט' אלא כ'עורך דין', שיעמוד לימינו לגמור את הדין לטובתנו...

באר הפרשה

אכילת תפוח בדבש

מרן הבן "איש חי" זצוק"ל כותב טעם נפלא לאכילת תפוח בדבש. הנה, אצל יעקב אבינו, בשעה שבא לקחת וליטול את הברכות מעשו נאמר "ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי בני ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'". ומסביר שם רש"י הקדוש ואומר: "כריח שדה, שנתן בו ריח טוב, וזה שדה תפוחים". וזהו, אם כך הטעם לכך שאוכלים את התפוח בראש השנה, בכדי שנוכל גם אנו לבוא היום ולחטוף את הברכות, ולהוציאן מידי שרו של עשו, הוא השטן המשחית, בדיוק כמו שחטף יעקוב מעשו את הברכות, ועל-ידי כך נתברך כולנו בשנה טובה ומתוקה.

בן איש חי

"זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים"

צריך להבין את מהות התואר של "מלך חפץ בחיים", שאנו מסמיכים לבקשת "זכרנו לחיים". בספר 'תולדות אדם' הביא רעיון נפלא: עומד יהודי בתפילות הימים הנוראים ומתחנן לפני בוראו לשנה טובה ומתוקה. לאמיתו של

"אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמד"

אמר פעם המגיד מקוֹז'ניץ שכתוב בגמרא בפסחים: "לא הגלה הקב"ה את ישראל אלא כדי שיתווספו עליהם גרים" אם כן יוצא שהקב"ה מצפה לקבל ריבית מהגלות. אבל בינתיים הצרות כ"כ גדולות, שלא רק שאין גרים מתווספים, אלא שהיהודים פוחתים והולכים. ועל כן אנו מבקשים "הרם קרן ישראל עמד" – השתדל מהר להציל לפחות את הקרן, כי רווח וריבית בין כך לא יצא לך מזה.

המגיד מקוֹז'ניץ

"ראש השנה"

בתורה לא מוזכרת שראש השנה הינו "יום הדין" אלא כתוב שהוא "יום תרועה" ולמה? אומר ה"כלי יקר" שהסיבה לזאת היא שהאדם לא יגיד לעצמו כל השנה "אני יעשה עוונות וכשיגיע ראש השנה אני יתחיל לחזור בתשובה" אלא שידמה בעצמו כאילו כל יום הוא יום הדין.

כלי יקר

ספרי חיים וספרי מתים

מובא בגמרא כי בר"ה לא אומרים הלל כי ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, הגאון ר' שלמה קלוגר מבראד בא פעם לבקר חולה בראש חודש וראה אצלו ספרים אסורים לצד ספרים טובים - רצה ר' שלמה להוכיחו, שאל אותו האם אמר הלל באותו היום? החולה השיב לו שאכן אמר הלל, אמר לו ר' שלמה "פטור היית, כי בשעה שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו אין אומרים הלל.

הגאון הגדול ר' שלמה קלוגר

"למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך"

ר' יחזקאל אברמסקי אמר פעם זכות על עם ישראל, הנוהג בעולם שמי שיש לו משפט אינו נעמד מרצונו הטוב אבל בני ישראל אינו כן אלא "למשפטיך עמדו" - עמדו מרצונם.

הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד אמר שהגימ' של "למשפטיך עמדו כל היום כי הכל עבדיך" = 861, ובדיוק כמו "ראש השנה" - שגם בגימטריה 861.

ר' יחזקאל אברמסקי, רי"ח זוננפלד

דבר, יודע לב מרת נפשו שאינו כדאי והגון לכך, שכן בשנה החולפת לא השכיל לנצל את החיים שניתנו לו במלואם לעבודת בוראו. אך כאשר הוא מבקש על חיים לשנה נוספת, הוא מזכיר לבורא כל עולמים שהדבר כלל לא היה תלוי בו, שכן נאמר במשנה באבות במפורש "על כרחך אתה נוצר, על כרחך אתה חי". לא שאלו את פיו ולא ביקשו את רשותו. אם כן, מלך מלכי המלכים, שאתה הוא "מלך חפץ בחיים", רצונך הוא שנחיה ונקדש את שמך בעולמך, אנא ממך תן לנו את האפשרות לכך בצורה נאותה "וכתבנו בספר חיים", חיים של טובה ושל ברכה, חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא, חיים שאין בהם בושה וכלימה, חיים של עושר וכבוד. ואנחנו מצידנו נשתדל בכל עוז בשנה הבאה להיות טובים יותר, לעשות שימוש נכון יותר במתנותיך – "למענך אלוקים חיים".

במחשבה תחילה

"תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו"

אומר בעל ההפלאה שמהפסוק הזה לומדים ששופר קורע את גזר הדין: אם ניקח את האותיות שלפני המילה חִדָּשׁ: ח-ז-ד-ג-ש-ר נקבל את המילה "גזר" ואם ניקח את האותיות שלפני המילה כִּסָּה: כ-י-ס-נ-ה-ד נקבל את המילה "דין" יוצא איפה שהמילה שופר הנמצאת בין גזר לבין הדין היא הקורעת אותו... כעת אם ניקח את האותיות שלפני המילה שוֹפֵר: ש-ר-פ-ע-ר-ק נקבל את המילה קרע אכן תקיעת השופר קורעת את גזר הדין...

בעל ההפלאה

"זמן מסוכן"

הגאון רבי אברהם פאם זצ"ל (ראש ישיבת תורה ודעת) היה אומר לתלמידיו. "ישנו זמן "מסוכן" בראש השנה, יום בו נדרש יהודי לזהירות יתירה. ומהו זמן זה? זוהי השעה שאחרי סיום התפלה, כאשר אנשים בדרכם הביתה, או כשאוכלים סעודת יום טוב, ואז סוקרים את אירועי היום: "הבעל תפלה התפלל מדי בשקט, בקושי שמעו אותו!" "הוא משך את התפילה יותר מדי"...! "השנה, לא תקע הבעל תוקע כל כך טוב"... ראינו מי קנה מפטיר וכמה זה עלה לו"? בדוגמאות הללו יש משום לשון הרע במישרין או ברמז, או שהן גורמות לסיפור לשון הרע. כל הרוצה לשמר את הזכויות שרכש בתפלתו ובתשובתו, עליו להיזהר מדיבורים כאלו..."

ר' אברהם פאם

"ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון"

לכאורה למה המלאכים מפחדים מיום הדין והרי הם עושים מלאכתם בשלימות? אלא ידוע כי עיקר בריאת העולם כולו והמלאכים בכלל - הם בעבור ישראל. וממעשי ישראל מושפעים אף העולמות העליונים: אם מטיבים ישראל את מעשיהם - הריהם נותנים כח ותעצומות בכל העולמות ואף במלאכים, ואם לא ייטיבו חלילה מעשיהם - הם מגרעים בכל העולמות ובמלאכים בכלל. לפיכך גם המלאכים "חיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על כל צבא מרום" שהרי "כל באי עולם יעברון לפניך" והם יצפו לראות איך יהיו מעשי בני אדם, אשר הם המלאכים, מושפעים על ידם.

דעת משה**"וכתבנו בספר החיים למענך"**

מה זה "למענך"? איזה טובה יהיה להקב"ה מזה? אלא זהו משל לבעל חוב שנושיו תבעו אותו בבית דין וחיבו אותו ורצו לשים אותו במאסר, בא הסניגור וטען שאם תשימו אותו בבית הסוהר בוודאי ובוודאי הם לא יראו את הכסף - אלא שישחררו אותו לעבוד וכך יוכל להחזיר לאט לאט את חובתיו וכך גם אנחנו - אם הקב"ה יענישנו - אזי לא נוכל לתקן את עצמו, לכן אנו אומרים להקב"ה "וכתבנו בספר החיים למענך" - בשבילך שנוכל לתקן את דרכינו..

חפץ חיים**"למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן" (ראש השנה טז)**

משל למה הדבר דומה, למעסיק שבא בטענות כלפי העובד למה הוא מפסיק את עבודתו בשעה שנשמעות קריאות מבחוץ והוא יוצא לראות במה דברים אמורים. חיכה העובד לשעת הכושר, וכהיה המעסיק שקוע במשא ומתן חשוב עם מאן דהוא, שכר בעל חצוצרה שיעמוד בחוץ וינגן בקול. כאשר ירד המעסיק לגעור בנגן שהתרועות הרמות מפריעות אותו מהמשא ומתן, ניגש העובד בשקט ולחש לו: אם אתה עצמך אינך מסוגל להמשיך בענייניך כשמפריעים לך מעט, מה תרצה אפוא ממני? כיוצא בדבר - אומר היה הרה"ק הרבי ר' בונים מפשיסחה - תוקעים בני ק-ל חי ביום ראש השנה בשופר. תוקעים ומריעים, וחוזרים ותוקעים ומריעים. הבעל-דבר כביכול מתחנן שיהיה שקט כדי שיוכל להמשיך בקיטרוגיו, או אז עונים לו היהודים:

אם אתה אינך מסוגל לעשות מלאכתך כשיש רעשי רקע, מה יאמרו היהודים שצרות אופפות אותם מבפנים ומבחוץ - ועל כולנה אתה מציק לנו עם פיתויים ועצות שונות להפריע אותנו מעבודת בוראנו? ...!

במחשבה תחילה**"ותערב לפניך עתירתנו כעולה וכקרבן"**

לכאורה, הרי עולה הוא גם קרבן, ולמה זה כתוב בנפרד 'כעולה וכקרבן'? אלא הטעם שנקרא עולה הוא מפני שעולה לרצון לפני אדון כל, לעומת קרבנות שיש כאלו שלא עלו לרצון לדוגמא אם נזבחו שלא לשמן וכדו' אבל מכיוון שעלו לא ירדו. וזוהי בקשתנו מהקב"ה שאם לא זכינו שתערב לפניך תפלתנו 'כעולה' שהיא לרצון, עכ"פ שיהיה 'כקרבן' ויהא כשר וכיון שעלו שוב לא ירדו.

הגרש"ה וואזנר זצוק"ל**"וכל מאמינים - העליון ועינו אל יראיו הסובל ומעלים עין מסוררים"**

כתוב שלצדיקים יש כוח להפוך אותיות ולהטיב עם יהודים, כמו לדוגמא "נגע" ל"ענג", "ידה" ל"הוד", "כרת" ל"כתר" וכדומה, ואם נגזר על יהודי מוות ורעב אזי הצדיק מציא את האות "ע" מהמילה "רעב" ומכניס את זה לתוך המילה של 'מוות' כך שזה נהפך מ'מוות רעב' ל"מעות רב" וכך לא די שמציל אותו מהמוות גם נותן לו שפע, וזה מה שמרומז בפסוק "הנה עין השם אל יראיו" האות ע"ן אל הצדיקים כדי "להציל ממוות נפשם ולחיותם ברעב" - כנ"ל, וזה גם מה שאנו אומרים בראש השנה בפיוט "וכל מאמינים" "העליון ועינו אל יראיו הסובל ומעלים עין מסוררים" לצדיקים ניתנה הכח הזה של האות "ע" ולכן העליון ועינו - הקב"ה והאות ע - אל יראיו - הקב"ה נותן את זה לצדיקים לשחק עם זה אבל לרשעים - מעלים עין את האות ע' מסוררים - מהרשעים,

וכך גם ב'נגע' ל'ענג' שאנו אומרים ש"נהיה" בגימטריה 70 - "ע" - שנהיה לראש ולא לזנב שהאות "ע" יהיה בראש המילה דהיינו ענג ולא לזנב - "נגע". ועל זה הביא ר' מנחם מנדל מוישווא שזה מה שאומרים בזמירות בליל שבת בפיוט "אזמר בשבחין" "בשבעין עיטורין דעל גבי חמשיין" - 'בשבעין' - הכוונה 70 - בגימ' ע' ו'חמשיין' הכוונה 50 בגימ' נ' - שהאות "ע" יהיה לפני החמשיין "הנ" דהיינו בראש המילה ואז יצא 'ענג' במקום 'נגע'.